

Down under met

Een Nederlandse bijdrage aan het Trans Tasman-congres in Australië.

De oplossingsgerichte manier waarop wij in Nederland omgaan met de stadsboom moet de bezoekers van het ISA-congres dat van 9-12 juni 2004 in Maastricht werd gehouden, hebben aangesproken. Een Nederlandse vertegenwoordiging werd uitgenodigd om twee lezingen en twee workshops over groeiplaatsconstructies te houden voor de ISAAC & NZAA* Trans Tasman Conference, die van 6-11 oktober 2006 in Australië plaatsvond. Namens Gemeente Apeldoorn en Hogeschool Van Hall-Larenstein reisde Annemiek van Loon naar het Australische Geelong.

ANNEMIEK VAN LOON

de boombunker

Bij de voorbereiding van de lezingen en workshops rees de vraag of de Nederlandse problemen en oplossingen wel interessant genoeg zouden zijn om aan de andere kant van de wereld uit te dragen. Veel van de problemen waar Nederlandse boomverzorgers en landschapsarchitecten mee te maken krijgen, komen immers voort uit ruimtegebrek en het daaruit voortvloeiende multifunctionele ruimtegebruik. Daarnaast hebben we in het westen van het land vooral problemen met de hoge grondwaterstanden. Hoge grondwaterstanden? Hoe durf je dit een probleem te noemen in een land dat voor 90% uit woestijn bestaat en de laatste jaren wordt geteisterd door droogte en bosbranden?

Hollandse 'woestijnen'

Voordat deze problemen werden besproken was het eerst tijd voor ontspanning. De eerste dag stonden namelijk de klimkampioenschappen van The Australian en The New Zealand Chapter op het programma. Het grote aantal vrouwen dat deelnam viel meteen op. Ze deden in snelheid niet onder voor de mannen. Het was voor de Nederlandse afvaardiging wel even wennen om de boomklimmers hun kunsten te zien vertonen in eucalyptussen, in plaats van de vertrouwde eiken en beuken.

Dag twee begon het binnenprogramma met een groot aantal workshops. In de Nederlandse bijdrage, een workshop die tweemaal werd gegeven, werden de Nederlandse problemen van de stadsboom uiteengezet. Eerst werd de Nederlandse bodem beschreven als niet meer dan een panenkoek, een aanslibsel van de rivieren. Aan de hand van de technieken waarmee we nieuw land maken ten behoeve van stedelijke uitbreiding, werd duidelijk gemaakt dat wij prima in staat zijn Hollandse 'woestijnen' aan te leggen. De Maasvlakte, IJburg maar ook de vele uitbreidingen zoals Leidsche Rijn, Ypenburg en Dragonder in Veenendaal zijn niet meer dan opgespoten eilanden in het veen. Daarna werd de druk op de boven- maar met name ook de ondergrondse ruimte besproken.

Andere geschiedenis, dezelfde problemen

Hoewel de ontstaansgeschiedenissen van Nederland en Australië nergens raakvlakken lijken te hebben, blijkt de verstedelijking exact dezelfde problemen voor de stadsboom met zich mee te brengen. Deze problemen kunnen als volgt grof geschetst worden. Met name de stadcentra, de city's, ontwikkelen zich overal

op de wereld rond dezelfde principes. Daar zijn de grondprijzen het hoogst en de verdichting en de stedelijke druk het grootst. Functies worden gecombineerd en zo veel mogelijk gestapeld. Na een zekere mate van verstedelijking, waarbij groen als gevolg van de stijging van de grondprijzen 'logischerwijs' moet wijken, wordt een kritisch punt bereikt. Verder verstedelijken zonder investeringen te doen in groen, zou een kwaliteitsvermindering en daarmee een waardevermindering van de city betekenen.

Ook vanuit een ander oogpunt kan er gesproken worden van een kritisch punt. Door de sterke verstedelijking komen, algemeen gesproken, nieuw aangeplante bomen slecht tot wasdom. De bestaande oude bomen, die in betere tijden zijn aangeplant, takelen versneld af. Zonder investeringen in kennis, in boombeleid en in het boomverzorgende vak dreigen we een boomarm tijdperk in te gaan. Naast deze overeenkomst blijven de randvoorwaarden voor de groei van bomen gelijk voor welke boom waar dan ook op de wereld. Problemen door verdichting van de ondergrond en de afnemende infiltratiemogelijkheden voor regenwater zijn dus niet karakteristiek voor een land, maar wel voor de stad in het algemeen. Enkele specifieke problemen die wij nog nauwelijks kennen, zijn het zetten van kleigronden bij droogte. Bomen worden zelfs gekapt omdat ze water uit de klei onder de fundering van woningen zouden onttrekken, met verzakking als gevolg. Dit leidt tot soms forse meningsverschillen tussen bouwkundigen en arboristen. Bomen onttrekken weliswaar water, maar zouden er ook voor zorgen dat vocht in de bodem blijft gebonden. Bij nieuwbouw wordt dan ook gewerkt met een diepere fundering om verzakkingsproblemen voor te zijn.

Apeldoorn als voorbeeld

De Nederlandse lezingen over groeiplaatsconstructies en gemeentelijk beleid werden zeer goed ontvangen, vooral de probleemoplossende voorbeelden die werden gegeven. Voor iedere situatie is een oplossing: weinig verkeersdruk, grote verkeersdruk, hoge grondwaterstand, dakbegroeiing. Aan de hand van het Apeldoornse bomenbeleid werd geïllustreerd dat de boombunker meer is dan het resultaat van technische oplossingen. In de Groene Mal, het kaderstellende beleidsplan voor de ruimtelijke ordening, wordt de betekenis van groen zorgvuldig geformuleerd. Het behoud van het handelsmerk van Apeldoorn als stad in het groen is een politiek argument om bomen de ruimte te geven,

De windmolen blijkt meer dan een onderwerp voor de souvenirhandel

zou een mooie trend zijn als boomverzorgers en landschapsarchitecten meer zouden samenwerken met deze disciplines. Dit kan projecten opleveren waarin de betekenis van de beplantingen een grotere meerwaarde oplevert voor de gebruikers. Daarnaast is het goed als arboristen de betekenis van bomen goed kunnen verwoorden. Dan kunnen zij makkelijker draagvlak creëren voor investeringen in bomen, onder andere bij de politiek.

De boombunker als windmolen?

Het onderwerp groeiplaatsinrichting was voor de deelnemers in Geelong zeker niet nieuw. De 'structured soil' is in een aantal steden al goed ingeburgerd. Ook was een aantal bedrijven inventief bezig met het bedenken en maken van oplossingen om bomen in nieuwbouwprojecten te behouden. Met gedegen groeiplaatsonderzoek en maatwerk met onder andere damwandconstructies zijn al mooie successen behaald. Daar ging vaak wel heel wat getouwtrek met projectontwikkelaars aan vooraf. Maar de systematiek waarmee in Nederland groeiplaatsen worden ingericht, met vele prefab constructies en op bestelling leverbare groeiplaatsmediums, bevestigde het clichébeeld van de Nederlander. Zo blijkt de windmolen meer dan een onderwerp voor de souvenirhandel: het staat symbool voor het feit dat wij ons land van top tot teen gemaakt en naar de hand gezet hebben. De boombunker symboliseert dit beeld voor de boomverzorgende wereld. De Nederlandse bijdrage in Geelong heeft dit bevestigd.

maar ook stadsecologische aspecten, zoals herstel van de waterhuishouding, en duurzaam en veilig wonen worden hierbij betrokken. Dit met een doordachte groene inrichting als katalysator. De boombunkers en de boomkratten die veelvuldig zijn toegepast in het centrum van Apeldoorn, zijn voorbeelden van uitwerkingen van dit beleid.

Wederzijds begrip

De eerste reacties bij het tonen van een boombunker bestaan doorgaans uit vragen naar de kosten ervan. Wanneer het complete beeld wordt geschetst van beleid naar uitvoering, wordt ook de winst onderkend. Het kwaliteitsniveau van zowel de verhardingen als de bomen is hoger dan bij traditionele aanplant, maar bij een herprofilering is de samenwerking tussen groen en grijs noodzakelijk. Deze samenwerking levert in de meeste gevallen ook weer een hoger kwaliteitsniveau op. Daarnaast ontstaat er meer begrip voor elkaars werkterrein.

Ook al ligt Nederland een heel eind bij Geelong vandaan, het publiek had genoeg kennis en ervaring om te begrijpen dat al deze mooie resultaten niet zonder slag of stoot tot stand zijn gekomen. Het Nederlandse succesverhaal werd dan ook gerelativeerd: eerst was er een zootje van gemaakt, zodat we wel met oplossingen móesten komen toen een aantal stadskernen al aardig op weg was om boomloos te worden.

Betekenis van bomen

Diverse lezingen in Geelong gingen over de betekenis van bomen. Dit is een onderwerp waar sociologen, omgevingspsychologen en arboristen elkaar steeds vaker ontmoeten. Lezingen hierover zijn dan ook altijd een feest van herkenning en bevestiging. Juist de Nederlandse voorbeelden lieten heel mooi zien hoe aan deze betekenis handen en voeten werden gegeven door goed uitgewerkt beleid. Het

